

ПРОФЕСІЙНИЙ АСПЕКТ УКРАЇНСЬКОЇ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КУЛЬТУРОЛОГІВ

***Анотація.** Статтю присвячено методиці практичної роботи майбутніх культурологів на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням). Пропоновані авторські завдання передбачають використання фрагментів професійної праці культурологів. Виконання окремих елементів професійної праці значно підвищує пізнавальну активність майбутніх культурологів на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням).*

***Ключові слова:** заняття з української мови (за професійним спрямуванням), майбутні культурологи, завдання для практичної роботи студентів, елементи професійної праці культурологів, фахові культурологічні тексти, професійне спілкування на практичних заняттях.*

Chaban Natalya I.,

Kherson State University, Kherson, Ukraine

PROFESSIONAL ASPECT OF UKRAINIAN LANGUAGE TRAINING OF FUTURE CULTUROLOGISTS

***Abstract.** The article is devoted to the method of practical work of future culturologists in lessons of the Ukrainian language (of professional orientation). Proposed by the author exercise involve the use of fragments of the professional labor of culturologists. Execution of certain elements of professional work significantly increases the cognitive activity of future culturologists in lessons of the Ukrainian language (of professional orientation).*

***Keywords:** lessons of the Ukrainian language (of professional orientation), future culturologists, exercise for practical work of students, professional culturologist's texts, professional communication in the practical lessons.*

Аналіз досвіду української мовної підготовки студентів нефілологічних спеціальностей свідчить про важливість її змістової диференціації залежно від обраного фаху професійної освіти. У типовій програмі курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)», затвердженій наказом МОН України від 21.12.2009 №1150, «... подано спільні для всіх сфер професійного спілкування рекомендації, тобто визначена загальна спрямованість курсу та обов'язковий обсяг знань, якими повинні оволодіти студенти. На основі програми викладач самостійно визначає теоретичний та практичний матеріал, враховуючи майбутній фах студента» [1, с.2].

Вивчення навчальних та методичних посібників з курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» дозволяє дійти висновку, що їх зміст відповідно до типової програми розкриває законодавчі та нормативно-стильові основи професійного спілкування, особливості професійної комунікації сучасних фахівців, характеристики наукового стилю усної та писемної комунікації у фаховій діяльності. Проте змістовий матеріал відзначається узагальненим характером, пристосованим для навчання студентів широкого кола вишівських нефілологічних спеціальностей [2-4]. У мовній підготовці майбутніх економістів, юристів, фізиків, математиків, інженерів, соціологів та медиків використовують розроблені на сьогоднішній день підручники й посібники з української мови, де теоретичний матеріал і практичні завдання позначено чіткою фаховою спрямованістю [5-7]. Серед проаналізованих підручників і посібників необхідно вказати на брак спеціалізованих видань для навчання української мови студентів культурологічних спеціальностей. Тому в науковій статті увагу присвячено методиці реалізації професійного аспекту української мовної підготовки майбутніх культурологів.

Реалізація професійного аспекту української мовної підготовки майбутніх культурологів передбачає використання на заняттях з курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» навчальних завдань, що містять фрагменти професійної культурологічної праці. Ознайомившись зі змістом кваліфікаційної характеристики культуролога, ми звернули увагу на наявність у

функціональних обов'язках таких видів робіт:

- виокремлення основних етапів розвитку вітчизняної культури, вирізнення й обґрунтування її витоків та місця в загальному культурно-історичному процесі;
- виокремлення основних етапів розвитку світової культури, виділення та обґрунтування загальної специфіки культурно-історичних процесів;
- аналіз культурного розвитку мистецтва, історичних періодів його розвитку;
- характеристика історії українського мистецтва та обґрунтування його ролі в контексті розвитку світового мистецтва;
- аналіз та узагальнення історії й теорії музейної справи у світі та в Україні зокрема;
- обґрунтування специфіки масової культури та визначення її функцій в сучасному світі;
- виокремлення основних теорій соціально-культурного антропогенезу людства й використання їх у науковій практиці [8, с.4-8].

Фрагменти аналогічних фахових робіт було використано в розробці завдань для практичної та самостійної роботи майбутніх культурологів на заняттях з курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)», що викладається багато років на факультеті культури і мистецтв Херсонського державного університету.

Пропоновані студентам завдання згруповано залежно від цілей формування фахових знань та умінь відповідно до типової програми курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» [1, с.2-3]:

- завдання з пошуку в тексті й доречне використання у професійному мовленні синонімів, паронімів, омонімів;
- завдання, що вимагають правильного запису числівників та цифрової інформації у культурологічних текстах;
- завдання, спрямовані на формування вмінь використовувати

найпоширеніші дієслівні форми у фаховому спілкуванні;

– завдання, пов'язані з аналізом синтаксичних норм та використанням синтаксичних конструкцій у фаховому спілкуванні;

– завдання, що вимагають знаходити у фахових текстах і доречно використовувати в мовленні українську та іншомовну культурологічну лексику, термінологічну лексику та виробничо-професійні, культурологічні професіоналізми;

– завдання, пов'язані із використанням словників іншомовних слів, термінологічних словників і довідкової літератури культурологічної спрямованості;

– завдання, спрямовані на підготовку майбутніх культурологів до публічного виступу у фаховій сфері.

Завдання першої групи виконувались за певним алгоритмом. Спочатку студентам було пред'явлено фахові тексти, де вимагалось знайти й підкреслити синоніми, пароніми або омоніми. Практичний досвід виконання таких завдань довів доречність використання наочних зображень та текстів з описом образотворчих творів. Потім майбутні культурологи повинні були стисло характеризувати зображені у творі події, традиції, обряди, ритуали, персонажів, їх соціальні атрибути тощо, використовуючи підкреслені попередньо синоніми й омоніми.

Наприклад, наведений львівським мистецтвознавцем Збігневом Гербертом опис саркофагу із міста Агіа Тріади містить дуже детальну інформацію про твір Стародавньої Греції. Утім сам автор характеризував цей детальний опис як «довгий, сірий, схожий на інвентар» [9, с.15]. Задачею майбутніх культурологів було підкреслити художнє наповнення стислої характеристики саркофагу шляхом використання емоційно насичених синонімів.

Щодо застосування паронімів, то для письмової роботи студентам надавались культурологічні тексти із спотвореним значенням близьких за звуковим складом слів. Зокрема, в наведеному описі саркофагу йдеться про

«...дерево, намальоване делікатно в цій урочистій і мало не містичній сцені...». Варіант викривленого тексту був таким: «...дерево, намальоване делікатно в цій урочистій і мало не містичній сцені...». Щоб відтворити правильний текст, юнакам та дівчатам доводилось перевіряти тлумачення паронімів за словником.

У ході професійної роботи з мистецтвознавчою інформацією культурологові доводиться постійно посилаючись на цифрові дані, тому в українській мовній підготовці студентів культурологічних спеціальностей важлива роль відводиться завданням, що вимагають правильного запису числівників та цифрової інформації. З метою формування вказаних умінь нами використовувались:

- диктанти на основі текстів з хронологією описаних культурологічних подій (наприклад, біографія відомого скульптора Зураба Костянтиновича Церетелі охоплює період з 1934 року по теперішній час);

- елементи діахронічного методу з вертикальним записом історичних подій у межах певних культурологічних явищ (зокрема, колекціонування, яке відоме ще із сивої давнини, сприяло фальсифікуванню творів образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва. Історія фальсифікації представлена як відомими подробицями давнього Єгипту, Греції, Риму, доби Відродження, так і розвитком цілої їх індустрії в XIX — XX ст.);

- фрагменти синхронічного аналізу подій, що відображають історію культури тієї чи іншої країни або історичної епохи (яскравим прикладом є синхронізація історії створення Мікеланджело і Донателло скульптури Давіда);

- письмова фіксація повторюваності культурних явищ, притаманних різним історичним епохам і соціальним системам (так, елементи античного мистецтва стародавньої Греції знайшли яскраве втілення у культурі ряду країн Західної Європи доби романтизму).

Уміння використовувати найпоширеніші дієслівні форми у фаховому спілкуванні відпрацьовувались під час виконання завдань, пов'язаних зі складанням фрагментів спілкування культуролога з колегами та клієнтами на прикладах підготовки різноманітних культурних заходів – туристичних

подорожей, екскурсій, мистецьких конкурсів, фестивалей тощо. Ці завдання передбачали ланкову організацію практичної роботи з розподілом ігрових ролей, де одна частина студентів виступала в ролі культурологів, друга частина представляла їх професійних колег у культурологічній праці, а третя частина розігрувала ролі клієнтів – учасників фестивалей, конкурсантів, туристів, екскурсантів, для яких організовується культурологічний захід. Наприклад, за умовами організації поїздки до Києва на фестиваль пісенного мистецтва майбутні культурологи розв'язували завдання із заповнення біографічних даних в туристичних картках екскурсантів, отримання інформації про побажання туристів щодо культурно-пізнавального дозвілля у процесі туристичної поїздки, розробки разом із колегами туристичного маршруту для групи з урахуванням національно-культурних інтересів екскурсантів, підготовки екскурсантів до відвідування фестивальных заходів.

Завдання, пов'язані з аналізом синтаксичних норм та використанням синтаксичних конструкцій у фаховому спілкуванні, було побудовано за двохетапним алгоритмом. На першому етапі майбутні культурологи працювали з фаховими текстами, які містили описові характеристики мистецьких творів. Тут здійснювався аналіз побудови речень з урахуванням правил вживання пунктограм. На другому етапі студенти залучались до уявної роботи в музеї образотворчого мистецтва, здійснюючи підготовку каталогу художніх творів для тематичної виставки. Уявні музейні працівники за допомогою синтаксичних конструкцій складали план інформації про картини та відповідно до складеного плану розробляли стислий опис виставкових творів для каталогу. Особливою пізнавальною ефективністю було позначено роботу майбутніх культурологів із виконання замовлення факультету культури і мистецтв Херсонського державного університету щодо оформлення каталогу для підсумкової виставки картин випускників спеціальності «Образотворче мистецтво».

Пошук у фахових текстах питоми української та іншомовної культурологічної лексики, термінологічної лексики здійснювався з метою

упорядкування найбільш часто уживаних виробничо-професійних, культурологічних професіоналізмів. Диференціація культурологічних термінів здійснювалась залежно від сфери та історичного періоду існування того чи іншого культурологічного явища. Зокрема, у ході виконання цих завдань студентами було упорядковано культурологічну термінологію щодо архітектури, живопису та літератури доби українського бароко.

Робота продовжувалась вивченням словників іншомовних слів, термінологічних словників і довідкової літератури культурологічної спрямованості. Кінцевим результатом виконання цієї групи завдань стало складання невеличких словників культурологічних термінів, які описують архітектуру, живопис та літературу періоду українського бароко.

Підготовка майбутніх культурологів до публічного виступу у фаховій сфері підсумовувала практичну роботу на заняттях з курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)». Кожен студент складав стислий звіт, що відображав результати індивідуального виконання наведених завдань, і готував усний виступ на занятті-конференції для майбутніх культурологів.

Таким чином, у ході практичних занять з української мовної підготовки майбутні культурологи набували практичних умінь з письмового та усного використання у фаховому мовленні синонімів, паронімів, омонімів, числівників та цифрової інформації, найпоширеніших дієслівних форм та синтаксичних конструкцій, української та іншомовної культурологічної лексики, термінологічної лексики та виробничо-професійних, культурологічних професіоналізмів. Значній активізації пізнавальної діяльності студентів у такій роботі сприяло введення до практичних завдань фрагментів професійної діяльності сучасних культурологів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Програма курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» / Укл. С. В. Шевчук, І. В. Клименко: Наказ Міністерства освіти і науки України від 21.12.2009 № 1150 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до матеріалів: <http://головбухбюджет.укр/regulations/1521/8456/8457/469436/>.

2. Гапонова Л. Є. Українська мова (за професійним спрямуванням): Навч. посіб. [Текст] / Л. Є Гапонова, В. М. Голенко, Н. В. Леонова та ін. – Дніпропетровськ: НМетАУ, 2012. – 118 с.
3. Гриценко Т. Б. Українська мова за професійним спрямуванням: Навч. посіб. [Текст] / Тетяна Борисівна Гриценко. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 624 с.
4. Мачай Т. О. Українська мова за професійним спрямуванням: Навч. пос. для вищ. навч. закладів нефілологічного напрямку підготовки [Текст] / Т. О. Мачай, Л. В. Шавлак, Л. К. Лазарева, Л. П. Семенова та ін.; Відп. за вип. Т. О. Мачай – Донецьк: ДонНТУ, 2006. – 208 с.
5. Білошицька З. А. Методична розробка «Тексти для перекладу та редагування з української мови для студентів інженерно-технологічного факультету» [Текст] / З. А. Білошицька, А. А. Плечко. – Житомир, ЖНАЕУ, 2013. – 28 с.
6. Яковенко О. Д. Методичні вказівки до самостійної роботи студентів з курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» для студентів економічних спеціальностей денної та заочно-дистанційної форм навчання [Текст] / О. Д. Яковенко, З. Д. Варавкіна. – К.: НАСООА, 2013, – 28 с.
7. Янковська Г. В. Українська мова для юристів: навч. посібник [Текст] / Г. В. Янковська. – К.: КНТ ; Самміт-Книга, 2011. – 390 с.
8. ОКХ (освітньо-кваліфікаційна характеристика) напряму підготовки 6.020101 Культурологія [Текст] / Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. – Полтава, 2011. – 40 с.
9. Чабан Н. І. Збірник фахових текстів із завданнями з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)»: методичне забезпечення контролю навчальних досягнень студентів факультету культури і мистецтв [Текст] / Н. І. Чабан – Херсон: Айлант, 2015. – 47 с.